

POLIITTISET PIENALUEET JA PUOLUEKANNATUS

Tapani Valkonen

Johdanto

Sekä yleisessä että politiikan sosiologiassa on korostettu sosiaalista ympäristöä koskevien muuttujien merkitystä selitettäessä yksilöiden käyttäytymistä ja asenteita.¹ Tästä usein lausutusta periaatteesta huolimatta ovat esimerkit ympäristön vaikutusten systemaattisesta tutkimuksesta eli kontekstuaalianalyysista toistaiseksi harvinaisia. Myös tämän analyysin metodiset ongelmat ovat saaneet osakseen vain vähän huomiota. Sen verran on niitä kuitenkin käsitelty, että varhaisempien kontekstuaalianalyysien on todettu sisältäneen metodisia virheitä, joiden takia johtopäätökset ovat ilmeisesti olleet virheellisiä.²

Tässä selvitetään ympäristön vaikutusta puoluekannatukseen erottelu-analyysiin perustuvalla menetelmällä, jota tietääkseni ei ole aikaisemmin käytetty. Tämän menetelmän esittäminen ja kokeileminen ei ole kuitenkaan tutkimuksen ainoa tarkoitus. Samalla pyritään myös selvittämään ns. poliittisten pienalueiden merkitystä puoluekannatukselle ja testaamaan ympäristön vaikutusta koskevaa hypoteesia, joka perustuu muissa yhteyksissä havaittuun säännönmukaisuuteen.

Niissä puoluekannatusta koskevissa tutkimuksissa, joissa ympäristön vaikutusta on käsitelty, näytetään liikutun kahdella eri ryhmätasolla. Haastattelututkimuksissa on otettu huomioon lähimmän sosiaalisen ympäristön, perheen, tuttavien ja yleensä primääriryhmien vaikutus puolueen valintaan³); sosiaalinen ympäristö on tällöin jokaiselle tutkittavalle yleensä erilainen, eikä se ole määriteltävissä alueyksikkönä. Ekologisissa analyysissa taas ympäristö merkitsee usein laajahkoa maantieteellistä aluetta, jossa vallitsee tietty »poliittinen ilmasto». Pohjoismaissa on kuntaa käytetty useimmiten ekologisen analyysin yksikkönä.⁴

Sekä välittömällä primääriryhmäympäristöllä että alueellisesti määritellyllä poliittisella ympäristöllä on siis aikaisemmin todettu olevan vaikutusta puoluekannatukseen. Tässä tutkimuksessa halutaan selvittää, onko ympäristöllä vaikutusta puoluevalintaan, kun liikutaan edellä mainittujen »mikrotason» ja »makrotason» välisellä alueella. Tällöin yksilön käyttäytymiseen

vaikuttavana sosiaalisena ympäristönä tutkitaan alueen perusteella määritettyä yhteisöä, joka on primääriryhmää suurempi. Tässä maaseutua koskevassa tutkimuksessa ovat täten kyseessä kunnan sisällä olevat toisistaan eroavat poliittiset alueet.

Jos kontekstuaalivaikutusten olemassaolo voidaan osoittaa, on lisäksi selvitettävä, millä tavoin vaikutukset ovat tulkittavissa. Tämä tulkinta pyritään perustamaan yleistykseen, joka koskee pienryhmien vaikutusta jäseniinsä. Tavanomaisissa ekologisissa tutkimuksissa käytettävät kunta-kohtalaiset tiedot ovat tämän tutkimuksen tasoa korkeammalla aggregaattitasolla. Sen vuoksi voidaan tulosten odottaa antavan myös varsinaisen ekologisen aineiston tulkinnan kannalta hyödyllisiä tietoja. Kuten olen aikaisemmin pyrkinyt osoittamaan⁵, ekologisen analyysin menetelmien kehittäminen vaatii tutkimuksia, joissa on tietoja useammalta kuin yhdeltä aggregaattitasolta.

Tutkimuspaikkakunta ja -aineisto

Tutkimus koskee vain yhtä paikkakuntaa, Ristiinan kuntaa Etelä-Savossa. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksella on vuodesta 1963 lähtien ollut käynnissä teollistamisen vaikutuksia koskeva tutkimussarja Ristiinassa, jonne samana vuonna alettiin rakentaa Pellos Oy:n teollisuuslaitosta.⁶ Tutkimussarjan yhteydessä on koottu myös tietoja poliittisesta käyttäytymisestä. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan käsitellä teollistamisen vaikutuksia puoluekannatukseen, koska kunnan teollistaminen aineiston keruun aikana oli vasta alussa.

Tutkimuksessa käytettiin kahta aineistoa. Ristiinan poliittisista pienalueista saadaan tietoja vuoden 1964 kunnallisvaalien äänestysalueittaisista tuloksista.⁷ Alueiden vaikutuksia yksilöiden puoluevalintaan tutkitaan taas vuonna 1965 kerätyn haastatteluaineiston avulla.

Poliittiset pienalueet Ristiinassa

Kunnallisvaaleissa oli Ristiinassa vuonna 1964 viisi vaaliliittoa: Suomen pientalonpoikien puolueen, puolueeton (tarkoittaa lähinnä kokoomusta ja kansanpuoluetta), sosialidemokraattisen puolueen, maalaisliiton ja kansandemokraattien vaaliliitto. Vaaliliitoilla oli yhteensä 98 ehdokasta, joista valtuustoon valittiin 21. Äänien jakautuminen vaaliliittojen kesken ilmenee taulukosta 1. Siinä ja muutenkin tässä artikkelissa on käytetty puoluenimiä maalaisliitto ja pientalonpoikien puolue, koska uudet puoluenimet eivät olleet voimassa vielä aineistonkeruun aikana.

Ennen poliittisten alueiden rajaamista oli todettava, että Ristiinan alueen sisäpuolella todella on alueita, jotka puoluekannatuksen rakenteeltaan eroavat toisistaan. Tämä suoritettiin laskemalla eri vaaliliittojen saamat osuudet äänistä äänestysalueittain. Äänestysalueita oli yhteensä 17, ja niiden rajat olivat samat kuin kansakoulupiirien. Äänestäneitä oli aluetta kohden keskimäärin 155.

Eri vaaliliittojen saamien äänten osuuksien tarkastelu osoitti heti, että äänestysalueitten välillä oli erittäin selviä eroja. Niinpä maalaisliiton kannatus vaihteli 22 prosentista 78 prosenttiin, sosialidemokraattien 13 prosentista 46 prosenttiin ja pientalonpoikien nollostasta 30 prosenttiin.

Seuraavaksi oli alkuperäiset 17 äänestysaluetta ryhmiteltävä laajemmiksi sisäisesti homogeenisiksi, mutta toisistaan poikkeaviksi ryhmiksi. Tämä tehtiin äänestysalueiden puoluejakautumaa koskevien tietojen karttopohjaisten ja muiden graafisten tarkastelujen avulla. Äänestysalueiden vähäisyyden takia ei eksaktimpien menetelmien käyttö ollut tarpeellista. Näin päädyttiin neljään Ristiinan »poliittiseen pienalueeseen». Seuraavassa esitetään yhteenveto eri alueiden tunnusomaisista piirteistä:

Alue 1: Vasemmistovoittoinen alue, joka sisältää kolme äänestysaluetta. Näillä äänestysalueilla vasemmiston kannatus on voimakasta (49 %—57 %) ja maalaisliiton vastaavasti heikkoa (22 %—26 %). Oikeiston kannatus on muuhun Ristiinaan verrattuna voimakasta (22 %—26 %). Alueeseen kuuluu kirkonkylä ympäristöineen sekä suhteellisen tiheästi asuttu alue kirkonkylästä välittömästi pohjoiseen ja itään. Alueella sijaitsee lastulevytehdas sekä suurehko saha.

Alue 2: Keskimääräisen vasemmiston ja maalaisliiton kannatuksen alue muodostuu neljästä vierekkäisestä äänestysalueesta kunnan eteläosassa. Alueella sijaitsee Ristiinan kolmas teollisuuslaitos. Maalaisliittoa äänestäneitten osuuden vaihteluväli on 51 %—59 % ja vasemmiston 28 %—45 %.

Alue 3: Pientalonpoikain jalansija-alue käsittää vain kaksi äänestysaluetta. Ne poikkeavat muista selvästi siinä, että pientalonpoikain osuudet äänistä ovat 30 % ja 28 %, kun muilla alueilla osuus on keskimäärin vain 3 %. Maalaisliiton kannatus on toisella alueella 41 % ja toisella 46 %. Vasemmiston kannattajia on molemmilla alueilla 23 %. Äänestysalueet ovat vierekkäin kunnan saaristoisessa itäosassa.

Alue 4: Maalaisliiton hegemonian alue (8 äänestysaluetta) muodostaa maantieteellisesti suurimmaksi osaksi yhtenäisen alueen, jossa maalaisliiton kannattajat ovat hyvin selvänä enemmistönä (65 %—78 %) ja muiden puolueiden kannatus on vähäistä.

Ristiinan poliittisilla pienalueilla ei sinänsä ole suurta yleistä mielenkiintoa. Näiden alueiden kuvailu sisältää kuitenkin kaksi tämän tutkimuksen kannalta ja yleisemminkin tärkeää seikkaa. Ensinnäkin on ilmen-

nyt, että väestöltään verrattain homogeenisella maaseutualueella on puolueiden kannatuksessa äänestysalueitten välillä suuria eroja. Toiseksi nämä erot eivät ole maantieteellisesti satunnaisia, vaan erityispiirteitä omaavat äänestysalueet ovat vierekkäisiä ja muodostavat yhtenäisiä ympäristöstä poikkeavia alueita.

Kuten ekologisessa tutkimuksessa yleensä, voidaan kysyä, mistä alueiden väliset erot puolueiden kannatuksessa johtuvat. Jo pintapuolisen tarkastelun perusteella näyttää selvältä, että ainakin osa vasemmiston kannatuksessa ilmenneistä alue-eroista johtuu teollisuuslaitosten ja kirkonkylän sijainnista ja tyväestön asumisesta niiden lähistöllä. Pientalonpoikain kannatuksen keskittymistä kahdelle äänestysalueelle vaatii kokonaan toisentyypistä selitystä, sillä sitä ei voitane selittää millään alueen sijaintiin, elinkeinorakenteeseen tms. liittyvällä tekijällä. Ilmeisimpänä syynä näyttää olevan erään pientalonpoikien puolueessa aktiivisesti toimivan johtohenkilön asuminen alueella. Tämä yksi henkilö sai vaaleissa 51 % kaikista pientalonpojille annetuista äänistä.

Pienalueiden merkitys yksilöiden puoluekannatukselle

Tutkimusongelmana ei kuitenkaan tällä kertaa ole alue-erojen selittäminen sinänsä. Sen sijaan on tehtävänä selvittää, onko poliittisella ympäristöllä vaikutusta yksilön puoluevalintaan. Kun esitetään kuten edellä, että tehtaiden tai väestökeskusten sijainti selittää vasemmiston kannatuksen alue-eroja, ajatellaan samalla ainakin implisiittisesti, että tyväestö kannattaa vasemmistopuolueita. Tällöin siis poliittisia alue-eroja selitetään suoraan väestö- tai luokkarakenteen eroilla. Poliittiset alueet voivat silloin olla pelkästään väestörakenteen heijastumia. Kiinnostavammaksi tulee poliittisen alueen käsite kuitenkin, jos voidaan myös osoittaa, että sosiaaliselta ja luokka-asemaltaan samanlaiset henkilöt kannattavat eri puolueita, jos he asuvat erilaisilla poliittisilla alueilla. Tällöin siis ympäristö vaikuttaa yksilön poliittisiin asenteisiin eli ilmenee kontekstuaalivaikutuksia. Puoluekannatuksen alueelliset erot eivät siten enää ole pelkästään heijastumaa alueiden erilaisista väestörakenteista.⁸

Kuten Boudon on osoittanut,⁹ voidaan pelkän ekologisen aggregaattiaineistonkin avulla jossain määrin tehdä johtopäätöksiä kontekstuaalivaikutusten olemassaolosta. Tähän on kuitenkin edellytyksenä, että ekologisia yksiköjä on verrattain paljon ja että näiden yksiköjen väestörakenteesta on tietoja. Tällöinkin pelkän ekologisen aineiston käyttö johtaa epävarmempiin johtopäätöksiin kuin ekologisen ja yksilöaineiston käyttö yhdessä. Koska äänestysalueittain ei ole olemassa valmiita tilastotietoja

väestön kokoonpanosta, ei tarkempi analyysi ekologisen aineiston pohjalta tässä tapauksessa olisi ollut mahdollista. Tutkimus olikin suunniteltu niin, että voitiin käyttää myös haastatteluaineistoa.

Haastatteluaineiston analyysin periaate on seuraava: Aluksi tutkitaan haastateltujen puoluekannan riippuvuutta yksilöominaisuuksista kuten ammatista ja koulutuksesta. Yksilötason analyysin perusteella lasketaan, mikä olisi puolueiden kannatuksen jakautuminen haastatteluaineistossa eri pienalueilla, jos puoluekantaan vaikuttaisivat vain haastateltavien yksilöominaisuudet. Näitä alueiden väestörakenteen perusteella odotettavia puoluekannatusjakautumia verrataan sitten todellisiin jakautumiin. Jos jakautumien välillä ei ole eroja, riittää väestörakenne selittämään alue-erot. Todellisten jakautumien poikkeaminen odotetuista taas merkitsee sitä, että myös ympäristöllä on vaikutusta yksilöiden puoluekannatukseen. Poikkeaman tyyppi osoittaa, millä tavoin ympäristö vaikuttaa.

Kontekstuaalivaikutusten tyyppisiä ja tulkintoja olen käsitellyt aikaisemmassa tutkimuksessani.¹⁰ Tällöin käsittelin myös yleistä hypoteesia, jonka mukaan kontekstuaalivaikutus tavallisesti lisää alue-eroja: jos alueella sen väestörakenteen perusteella on paljon jonkin puolueen kannattajia, aiheuttaa kontekstuaalivaikutus vielä lisäystä puolueen kannatukseen, koska valtaryhmä pystyy vaikuttamaan vähemmistöön. Tämän yleisen hypoteesin perusteluna on se, että pienryhmissä yleensä on painetta yhdenmukaisuuteen käyttäytymisessä ja asenteissa. Tämä paine on sekä yksilön henkilökohtaisesti tuntemaa, että ryhmän muiden jäsenten taholta tulevaa sanktioihin perustuvaa normipainetta: poikkeavuus on tavallisesti epämiellyttävää sekä poikkeavalle yksilölle että muille ryhmän jäsenille.¹¹

Puoluekannatuksen mittaaminen

Tutkimuksen haastatteluosan perusjoukkona ovat Ristiinassa vuonna 1965 asuneet 20—62-vuotiaat miehet. Perusjoukko ei siis ole sama kuin äänioikeutettu väestö, mutta tällä ei kontekstuaalivaikutusten tutkimisen kannalta ole suurta merkitystä. Naisten puuttuminen on kuitenkin epäilemättä heikkous. Henkikirjoista saadun otoksen koko oli alunperin 527 henkeä, joista saatiin haastatelluiksi 437 eli 83 %.

Puoluekannatusta mitattiin seuraavalla epäsuoralla kysymyksellä: »Tässä kortissa on mainittu Suomen nykyisiä puolueita. Mikä niistä mielestänne ajaa maamme yhteistä etua kaikkein parhaiten? Entä toiseksi parhaiten? Kolmanneksi jne.» Vastaajalle annettussa kortissa mainittiin puolueet seuraavasti:

Kokoomus
 Maalaisliitto
 Pientalonpojat
 Sos.dem.liitto (sos.dem.oppositio)
 Sos.dem.puolue
 Skdl
 Suomalainen kansanpuolue

Kunkin vastaajan tulkittiin kannattavan sitä puoluetta, jonka hän uskoi ajavan maamme yhteistä etua parhaiten. Vastaajista 19 % ei osannut tai halunnut vastata kysymykseen. Voidaan tietysti esittää epäily, että tällainen epäsuora kysymys ei anna oikeaa kuvaa puoluekannatuksesta. Haastattelujen aikana saatujen kokemusten ja analyysin tulosten perusteella voidaan kuitenkin päätellä, että vastaajat ovat yleensä vastanneet kysymykseen ikäänkuin olisi kysytty puoluekanta.

Lisätodiste vastausten validisuudesta saadaan verrattaessa vastausjakautumaa vuoden 1964 kunnallisvaalien ja vuoden 1966 eduskuntavaalien tuloksiin (taulukko 1). Prosentit on haastatteluaineistossa laskettu kysymykseen vastanneista ja vaalituloksissa annetuista äänistä.

Taulukko 1

Eri puolueiden kannatus Ristiinassa prosentteina kunnallisvaaleissa 1964 ja eduskuntavaaleissa 1966 sekä haastatteluaineiston perusteella toukokuussa 1965

	Kunn.vaalit 1964	Haastattelut 1965	Edusk.vaalit 1966
Kokoomus tai kansanpuolue ¹	10	9	9
Maalaisliitto	51	52	52
Pientalonpojat	5	4	2
Sos.dem.puolue tai Tpsl ¹	28	30	32
Skdl	6	5	5
Yhteensä	100	100	100

¹ Samaa vaaliliittoa kunnallisvaaleissa 1964

Kuten taulukosta ilmenee, vastaa haastatteluaineistosta saatu puoluejakautuma erittäin hyvin sekä vuoden 1964 kunnallisvaalien että vuoden 1966 eduskuntavaalien tulosta. Jopa Skdl:n kannatus on sama kuin vaaleissa, vaikka usein epäillä haastattelu tutkimusten antavan liian pienen Skdl:n kannattajien osuuden. Haastatteluaineiston rajoittuminen miehiin on tosin ehkä korottanut Skdl:n suhteellista kannatusta.

Puoluekannatusta selittävien yksilömuuttujien valinta

Aikaisempien tutkimusten ja jo arkikokemusten perusteella on selvää, että yksilön puoluevalintaan vaikuttaa eniten hänen asemansa taloudellisessa toiminnassa eli ammatti tai sen perusteella määritelty yhteiskuntaluokka. Taulukosta 2 ilmenee puoluekannan riippuvuus viisiluokkaisesta ammattiryhmyksestä. Tarkemmat tiedot luokitusperusteista on esitetty Ristiina-tutkimuksen ensimmäisen vaiheen tutkimusselosteessa.¹²

Taulukko 2 Puoluekanta ammatin mukaan prosentteina

Puoluekanta	Henk. työn tek. (47)	Amm.-taitoinen työv. (120)	Amm.-taido-ton työv. (91)	Maan-vilje-lijät ¹ (89)	Pien-vilje-lijät ² (90)	Yhteensä (437)
Kokoomus	17	2	1	2	1	3
Maalaisliitto	17	21	22	79	70	43
Pientalonpojat	—	2	6	2	3	3
Tpsl	2	6	1	1	1	2
Sos.dem.puolue	23	37	35	3	6	22
Skdl	—	7	8	—	—	4
Kansanpuolue	23	5	1	—	1	4
Ei osaa tai halua sanoa	18	20	26	13	18	19
Yhteensä	100	100	100	100	100	100

¹ Tilan peltopinta-ala vähintään 8 hehtaaria

² Tilan peltopinta-ala alle 8 hehtaaria

Ristiinalaisten puoluevalinta voidaan selittää varsin pitkälle pelkällä ammatilla: noin 75 % viljelijäväestöstä ilmaisee kannattavansa maalaisliittoa, lähes 50 % työväestöstä vasemmistopuolueita ja 40 % henkisen työn tekijöistä kokoomusta tai kansanpuoluetta. Jos prosenttilukuja laskettaessa jätetään laskelmien ulkopuolelle ei osaa sanoa-vastaukset, tulee ammatin merkitys vielä selvemäksi. Esim. vain 12 % puoluekantansa ilmaiseista maan- ja pienviljelijöistä kannattaa muuta puoluetta kuin maalaisliittoa.

Ammatti ei kuitenkaan selitä puoluevalintaa aivan kokonaan. Niinpä huomattava osa työväestöstä kannattaa maalaisliittoa, ja henkisen työn tekijöiden keskuudessa on sekä maalaisliiton että vasemmistopuolueiden kannattajia. Tulosten valossa vaikuttaa siltä, että maalaisliitolla on erään-

lainen hegemonia-asema Ristiinassa: työväestössä ja henkisen työn tekijöissä on maalaisliiton kannattajia melkoisesti, mutta maan- ja pienviljelijöissä on erittäin vähän muiden puolueiden kuin maalaisliiton kannattajia. Jossakin toisessa kunnassa, jossa viljelijäväestön osuus väestöstä olisi alhaisempi kuin Ristiinassa ja maalaisliiton kannatuksen edellytykset siten heikkomat, voisi tilanne olla toisenlainen, ja vasemmisto ehkä olisi vastaavassa hegemonia-asemassa. Tässä ei kuitenkaan voida tutkia tällaisia kuntien tai laajojen poliittisten alueiden kontekstuaalivaikutuksia vaan ainoastaan kunnan sisäisten alue-erojen merkitystä.

Haastatelluista 19 % ei ole maininnut mitään puoluetta parhaaksi. Ei osaa sanoa-vastaukset voitaneen ainakin osittain tulkita epävarmuudeksi tai välinpitämättömyydeksi pikemmin kuin haluttomuudeksi ilmaista puoluekanta. Tätä tulkintaa tukee mm. se, että ei osaa sanoa-vastauksien määrä on alhaisin maanviljelijäin ryhmässä, jossa puoluevalinta on helpointa ja vapainta ristipaineista.

Ammatin lisäksi on myös muita yksilöä koskevia muuttujia, jotka vaikuttavat puoluekantaan. Niinpä sen, että henkilö on kasvanut maanviljelijäkodissa, voi olettaa lisäävän maalaisliiton kannattamisen todennäköisyyttä henkilön omasta ammatista riippumatta. Tämän tutkimuksen tarkoituksen kannalta ei ole välttämätöntä pohtia ja tulkita yksityiskohtaisesti, millä tavoin erilaiset yksilön ja hänen perheensä ominaisuudet vaikuttavat puoluekantaan. Riittää kun pystytään toteamaan, minkälaiseksi kunkin tutkittavan henkilön puoluekanta muodostuisi, jos valinta tapahtuisi vain yksilötason muuttujien määräämänä. Tällöin on hyvin tärkeää, että ainakin kaikki ne asiaan vaikuttavat yksilöominaisuudet, joilla ilmenee alue-eroja, tulevat otetuksi huomioon. Jos kaikkia tällaisia muuttujia ei ole kontrolloitu, päädytään näennäisiin kontekstuaalivaikutuksiin. T a n n e n b a u m ja B a c h m a n ovat kritikoineet eräitä suoritettuja kontekstuaali-analyyseja nimenomaan puutteellisesta yksilöominaisuuksien kontrolloimisesta ja näin saaduista näennäistuloksista.¹³

Yksilötason selittäjämuuttujien löytämiseksi valittiin 16 haastateltavien sosiaalista asemaa ja taustaa kuvaavaa muuttujaa, joiden voitiin aikaisempien tutkimusten perusteella tai muista syistä olettaa vaikuttavan puoluekantaan.¹⁴ Näihin »selittäjäkandidaateihin» ei sisällytetty sellaisia muuttujia kuin, mitä sanomalehtiä vastaajat lukivat tai mihin yhdistyksiin he kuuluivat. Puoluelehden lukemisen ja eräisiin yhdistyksiin kuulumisen voidaan nimittäin katsoa jo kuvastavan puoluesamaistumista. Siten ne eivät ole sopivia selittämään puoluekanta, joka sekä on yksi puoluesamaistumisen osoitin.¹⁵

Selittäjäkandidaattien yhteyttä puoluevalintaan selvitettiin aluksi korrelaatiolaskelmilla. Niissä kunkin puolueen valitsemista käsiteltiin omana

dikotomisena muuttujanaan: valitsee — ei valitse. Laskettiin korrelaatiomatriisi, johon sisällytettiin selittäjäkandidaatit ja kaikki puoluekannatusmuuttujat. Eräiden keskeisten muuttujien (ammatti, ammatin arvonanto ja tilan pinta-ala) merkitystä tutkittiin lisäksi ristiintaulukoimalla mm. sopivien luokkarajojen löytämiseksi. Korrelaatiomatriisien ja ristiintaulukointien perusteella päädyttiin siihen, että ammatin, ammatin arvonannon, koulusivistyksen, iän ja isän ammatin katsottiin sisältävän kaiken sen yksilöä koskevan tiedon, joilla voitiin selittää puoluevalintaa tutkimusaineistossa.

Ammattia kuvattiin teknillisistä syistä kahdella dikotomisella muuttujalla, työväestöön kuulumisella ja viljelijäväestöön kuulumisella. Ammatin arvonanto määrättiin Rauhalan luokituksen mukaisesti. Ammatin arvonanto täydentää em. dikotomisiammattimuuttujia, koska se osoittaa työväestön osalta eroja ammattitaidossa ja koulutuksessa ja viljelijäväestön osalta eroja tilan peltopinta-alassa. Isän ammattia mitattiin karkeasti dikotomilla maanviljelijä — muu kuin maanviljelijä.

Yksilömuuttujat puoluekannan määrääjinä

Kuten jo taulukosta 2 ilmenee, on selitettävä muuttuja — puoluekanta — kahdeksanluokkainen nominaaliasteikko, jossa viisi luokista on lisäksi hyvin pieniä. Jotta analyysi olisi mahdollista hallita ja selostaa, joudutaan luokkia yhdistämään. Eri vaihtoehdoista päädyttiin seuraaviin analyysiryhmiin:

1. Maalaisliiton kannattajat (186 henkeä)
2. Vasemmiston kannattajat (Sdp, Skdl ja Tpsl, 122 henkeä)
3. Muut (kokoomuksen, kansanpuolueen ja pientalonpoikien kannattajat sekä vastaamatta jättäneet, 129 henkeä)

Viimeinen luokka on kovin heterogeeninen. Koska varsinainen mielenkiinto analyysissä kohdistuu maalaisliiton ja vasemmiston kannatukseen, ei pienempien ryhmien muodostamista pidetty kuitenkaan tarkoituksenmukaisena.

Analyysin tarkoituksena on estimoida, millä todennäköisyydellä kuhunkin analyysiryhmään kukin henkilö kuuluisi, jos poliittinen ympäristö ei vaikuttaisi valintaan. Aluksi suunniteltiin käyttää regressioanalyysia tähän tarkoitukseen. Tällöin selitettävänä muuttujana olisi vuorotellen ollut dikotominen muuttuja, joka olisi osoittanut kuulumista eri analyysiryhmiin. Tällainen analyysitapa tuntui kuitenkin huonolta, koska siinä ei olisi arvioitu samanaikaisesti kaikkiin kolmeen ryhmään kuulumisen todennäköisyyksiä. Niinpä menetelmäksi valittiin erotteluanalyysi (diskrimi-

nanttianalyysi), jossa itse tilastolliseen malliin kuuluu, että selitettävänä muuttujana on laadullinen luokitus.¹⁶ Eräitä erotteluanalyysin päätuloksia on esitetty taulukossa 3.

Taulukko 3 Standardisoidut ominaisvektorit, ominaisarvot sekä analyysiryhmien keskiarvot ja hajonnat erottelumuuttujilla

Muuttujat	Standardisoidut ominaisvektorit		Analyysiryhmät	Erottelumuuttujien keskiarvot keskihajonnat			
	I	II		I	II	I	II
Työväestöön kuuluminen	—0.26	—0.08	Maalaisliitto	—3.07	—0.20	.99	.83
Viljelijöihin kuuluminen	—0.12	—0.07	Vasemmisto	—4.53	—0.28	.92	1.05
Ammatin arvonanto	—0.13	—0.06	Muut	—3.93	.12	1.08	1.16
Isä maanviljelijä	.09	.00	Koko aineisto	—3.73	—0.13	1.17	1.01
Ikä	.01	.06					
Koulusivistys	—0.02	.16					
Ominaisarvot	.38	.03	F (12,858) = 13.57 ***				

Ensimmäisen erottelumuuttujan osalle tulee melkein kaikki erottelukyky (93 % yhteisestä erottelukyvystä), mitä muuttujajoukkoon sisältyy. Tärkeysjärjestyksessä ensimmäiset muuttujat ovat työväestöön kuuluminen, ammatin arvonanto, viljelijäväestöön kuuluminen ja isän kuuluminen viljelijäväestöön. Erottelumuuttuja osoittaa maalaisliiton ja vasemmistopuolueiden kannattajien eroa ja perustuu oikeastaan kokonaan vastaajan omaan ja hänen isänsä ammattiin. Muut-ryhmän keskiarvo on lähempänä vasemmiston kuin maalaisliiton keskiarvoa.

Toinen erottelumuuttuja on paljon heikompi kuin ensimmäinen, ja sen merkitys analyysissä on vähäinen. Tärkeysjärjestyksessä ensimmäiset muuttujat ovat koulusivistys sekä työväestöön ja maanviljelijöihin kuuluminen. Ryhmäkeskiarvot osoittavat, että muuttuja kuvaa toisaalta muuttoryhmän toisaalta maalaisliiton ja vasemmiston kannattajien eroa.

Erotteluanalyysin tulosten avulla voidaan laskea, millä todennäköisyydellä kukin vastaaja yksilöominaisuuksiensa perusteella kuuluisi maalaisliiton kannattajiin, vasemmiston kannattajiin ja muut-ryhmään. Nämä a posteriori-todennäköisyydet laskettiin jokaiselle haastatellulle. Yhtä henkilöä koskevien todennäköisyyksien summa on luonnollisesti tasan yksi, ja kaikkien vastaajien kaikkien todennäköisyyksien summa sama kuin vastaajien lukumäärä eli 437.

Kun lasketaan erikseen yhteen eri ryhmiin kuulumisen todennäköisyydet, saadaan seuraavat luvut: maalaisliiton kannattajat 190.2 (186), vasemmiston kannattajat 121.0 (122) ja muut 125.8 (129). Suluissa olevat luvut ovat ryhmien todellisia kokoja. Ilman sulkua olevat summat osoittavat, minkäsuuruisia ryhmiä olisi keskimäärin odotettavissa, jos vastaajat luokiteltaisiin kolmeen ryhmään a posteriori-todennäköisyyksiä soveltaen. Nämä ryhmäkokojen odotusarvot ja todelliset ryhmäkoot ovat hyvin lähellä toisiaan, niinkuin analyysin loogisuuden vuoksi on oltavakin. Jatkoanalyysissa on parasta, että odotusarvot koko aineistossa ovat täsmälleen samoja kuin todelliset ryhmäkoot. Sen vuoksi suoritettiin todennäköisyyksissä pieni korjaus, jolla maalaisliiton kannattajiin kuulumisen todennäköisyyksiä alennettiin ja muiden ryhmien korotettiin suhteessa siten, että a posteriori-todennäköisyyksien summat tulivat samoiksi kuin todelliset ryhmäkoot.

Haastattelujen yhteydessä oli selvitetty, missä Ristiinan kansakoulupiirissä kukin haastateltava asui. Kun kansakoulupiirit ovat samoja kuin äänestysalueet, voitiin haastateltavat jakaa neljään ryhmään sen perusteella, millä Ristiinan poliittisella pienalueella he asuivat.¹⁷ Kullakin pienalueella asuneiden haastateltavien eri ryhmiin kuulumisen a posteriori-todennäköisyyksien summat laskettiin samalla tavalla kuin edellä koko aineistossa. Nämä odotusarvot sisältävät sen tiedon, johon yksilöanalyysi on pyrkinyt: ne osoittavat, millainen olisi puolueiden kannatuksen jakautuma eri alueilla, jos yksilön puoluekanta määräytyisi alueiden ominaisuuksista riippumatta.

Tulokset

Ennen tulosten tarkastelua on syytä täsmentää operationaalisesti se hypoteesi, joka esitettiin poliittisia pienalueita koskevan kappaleen lopussa yleisessä muodossa. Hypoteesin mukaan suurin ryhmä saa kannattajikseen sellaisia, jotka muunlaisessa ympäristössä eivät kannattaisi sitä. Alueittain hypoteesi siis edellyttää seuraavanlaisia tuloksia:

Alue 1: Vasemmistovoittoisella alueella vasemmiston todellisen kannattajien määrän tulee olla suurempi kuin odotettu. Vastaavasti maalaisliiton todellisen kannattajamäärän tulisi olla pienempi kuin odotettu.

Alue 2: Keskimääräisen vasemmiston ja maalaisliiton kannatuksen alue on »normaaliympäristö», jossa todellisten ja odotettujen ryhmäkokojen ei tulisi poiketa toisistaan.

Alue 3: Pientalonpoikien jalansija-alueelle oli ominaista pientalonpoikien suhteellisen suuri osuus. Kun pientalonpojat analyysissa käytetyssä luokituksessa kuuluvat muut-ryhmään, tulisi todellisen muut-ryhmän olla

suuremman kuin odotetun. Tällöin siis osa niistä, jotka muuten kannattaisivat maalaisliittoa tai vasemmistoa olisi pientalonpoikien kannattajia. Tämä olettaus ei perustu tutkimuksen yleiseen hypoteesiin, vaan on looginen seuraus pientalonpoikien kannatuksen luonteesta ja alueellisesta jakautumisesta esitetyistä tiedoista. Jos tulokset eivät ole olettauksen mukaisia, on epäiltävissä, että käytetty analyysimenetelmä ei ole sopiva kontekstuaalivaikutusten osoittamiseen.

Alue 4: Maalaisliittolaisen hegemonian alueella maalaisliiton todellisen kannatuksen tulee olla odotettua kannatusta suurempi ja vasemmiston odotettua pienempi.

Taulukossa 4 esitetään jakautumat, joiden perusteella hypoteesien paikkansapitävyyttä voidaan tutkia.

Taulukko 4 Analyysiryhmien todelliset ja odotetut koot sekä niiden erotukset prosentteina odotetuista Ristiinan poliittisilla pienalueilla

Ryhmä	Alue 1			Alue 2			Alue 3			Alue 4		
	Tod.	Odot.	Ero%	Tod.	Odot.	Ero%	Tod.	Odot.	Ero%	Tod.	Odot.	Ero%
Maalaisliitto	42	40.0	+ 5	38	38.6	— 2	11	15.2	—28	95	92.2	+ 3
Vasemmisto	54	50.6	+ 7	34	29.6	+15	11	10.2	+ 8	23	31.6	—27
Muut	45	50.4	—11	24	27.8	—14	13	9.6	+35	47	41.2	+11
Yhteensä	141	141.0	—	96	96.0	—	35	35.0	—	165	165.0	—

Ryhmien odotettuja kokoja laskettaessa käytettiin hyväksi haastatteluaineistoa. Odotetut ja todelliset arvot ovat siten toisistaan riippuvia ja lisäksi hyvin monimutkaisella tavalla. Tämän vuoksi ei ole mahdollista käyttää suoraan khin neliö-testiä tai muuta standardimenettelyä jakautumien erojen tilastollisen merkitsevyyden testaamiseksi. Johtopäätökset hypoteesien paikkansapitävyydestä joudutaan perustamaan erotusten suuntaan sekä niiden absoluuttiseen ja suhteelliseen suuruuteen. Koska taulukko on verrattain monimutkainen, on tuloksia paras tarkastella alueittain.

Vasemmistovoittoisella alueella 1 ovat todelliset ja odotetut arvot niin samansuuruisia, että mitään kontekstuaalivaikutusta ei ilmeisesti esiinny. Lisäksi on maalaisliiton kohdalla erotuksen suunta hypoteesin vastainen.

Keskimääräisen maalaisliiton ja vasemmiston kannatuksen alueella 2 ovat erotukset suunnilleen samaa suuruusluokkaa kuin alueella 1. Hypoteesin mukaisesti ei siis esiinny kontekstuaalivaikutuksia.

Pientalonpoikain jalansija-alueella 3 tutkittavan ryhmän pienuus tekee johtopäätökset epävarmoiksi. Erotusten suunta ja suhteellinen suuruus sopivat kuitenkin hyvin yhteen hypoteesin kanssa. Maalaisliiton kannattajia on selvästi vähemmän ja muut-ryhmään kuuluvia (tässä lähinnä pientalonpoikia) enemmän kuin yksilöominaisuuksien perusteella oli odotettavissa. Taulukon mukaan pientalonpojat eivät ole saaneet kannattajia vasemmiston potentiaalisista kannattajista.

Maalaisliittolaisen hegemonian alueella 4 on vasemmiston kannattajia selvästi odotusarvoa vähemmän, kuten hypoteesi edellyttikin. Vasemmiston »puuttuvat» kannattajat eivät kuitenkaan näytä siirtyneen paljoakaan maalaisliiton kannattajiksi. Sen sijaan muut-ryhmä on odotusarvoaan suurempia. Maalaisliittolaisen ympäristön vaikutus näyttää ilmenevän valinnasta vetäytymisenä. Tämä on tulkittavissa ristipaine-hypoteesin avulla: kun ympäristön paine ja oma sosiaalinen asema johtavat eri valintoihin, reagoidaan valintaa välttämällä.

Tulosten tulkinta ja johtopäätöksiä

Kokonaisuudessaan voidaan tuloksista sanoa, että ne eivät anna täysin vakuuttavaa kuvaa oletetuntyyppisen kontekstuaalivaikutuksen olemassaolosta poliittisilla pienalueilla. Pientalonpoikain jalansija-alueella saatu kontekstuaalivaikutus lähinnä osoitti analyysimenetelmän jonkinlaista validisuutta. Keskimääräisen maalaisliiton ja vasemmiston kannatuksen alueella ei ilmennyt kontekstuaalivaikutusta, mutta siellä ei sellaista hypoteesin mukaan pitänytkään esiintyä. Hypoteesin testaamisen kannalta olennaisia olivat toisaalta vasemmistovoittoinen alue ja toisaalta maalaisliittolaisen hegemonian alue. Näistä vain jälkimmäisellä ilmeni mainittavan suuruinen kontekstuaalivaikutus, eikä hypoteesi siis saa kiistatonta tukea aineistosta.

Jos tulos kuitenkin katsotaan epäjohtonmukaisuudestaan huolimatta tilastollisessa mielessä luotettavaksi, voidaan sen perusteella tehdä seuraava täsmennys alkuperäiseen tutkimushypoteesiin: Jos jollakin puolueella on hyvin selvä enemmistö (ehkä yli 70 %) pienalueella, on tällä tilanteella vaikutusta muiden puolueiden potentiaaliin kannattajiin. Vaikutus ei kuitenkaan ilmene aina niin, että muut muuttavat puoluekantansa enemmistön kannan mukaiseksi, vaan seurauksena voi olla myös vetäytyminen valinnasta. Jos millään puolueella ei ole selvää valta-asemaa, ei kontekstuaalivaikutusta esiinny. Tämä voidaan perustella sillä, että heterogeenisillä pienalueilla kunkin puolueen kannattaja löytää helposti muita samaa mieltä olevia ja saa siten tukea omalle kannalleen. Paine muuttaa puoluekantaa ei muodostu yhtä voimakkaaksi kuin suhteellisen homogeenisella alueella.

Tässä tutkimuksessa se, että vasemmistovoittoisella alueella ei esiintynyt kontekstuaalivaikutusta, on tulkittavissa juuri alueen poliittisesta heterogeenisyydestä johtuvaksi. Vasemmiston enemmistö ei ensinnäkään ollut selvä, vaan kannattajien osuus vaihteli 49 prosentista 58 prosenttiin. Vaikka nämä luvut ovat koko kunnan vastaavaa osuutta (34 %) korkeampia, ei vasemmistolla ole silti selvästi hallitsevaa asemaa. Lisäksi vasemmisto ei merkitse tässä yhtä vaan kolmea puoluetta. Tästäkään syystä voimakasta yhtenäistä painetta muiden puolueiden kannattajiin ei voi syntyä.

Edellä esitetty täsmennys tutkimuksen perushypoteesiin koskee vain yhtä lajia kontekstuaalivaikutusta: suurimman ryhmän muihin kohdistamaa painetta. On syytä vielä kiinnittää huomiota siihen, että on myös olemassa muita pieniin poliittisiin alueisiin liittyviä kontekstuaalivaikutuksia. Yksi sellainen todettiin edellä: pientalonpoikien mainittavaa kannatusta esiintyi vain yhdellä suppealla alueella. Ilmeisesti tällaisia pienalueitten välisiä eroja esiintyy yleensäkin, kun useat puolueet kilpailevat olennaisesti samasta potentiaalisten kannattajien joukosta. Tällöin huomattavakaan alue-erot eivät välttämättä edellytä väestörakenteessa olevia eroja.

Tutkimuksessa on vasemmistoa pidetty yhtenä ryhmänä. Sen vuoksi ei ole tullut esiin se, että Skdl:n kannattajat eivät jakaudu äänestysalueille samassa suhteessa kuin sosialidemokraatit, vaan keskittyvät tietyille alueille samaan tapaan kuin pientalonpojat. Tämä kannatuksen epätasaisuus ei ilmeisesti ole selitettävissä väestörakenteeseen systemaattisesti liittyvillä tekijöillä. Kyseessä lienee tässäkin tapauksessa yksityisten henkilöiden toiminnan, aikaisempien johtomiesten vaikutuksen ja paikallisosastojen perinteen tai muiden sellaisten alueita kuvaavien globaalisten ominaisuuksien vaikutus.

Tutkimuksessa ei ole myöskään käsitelty ympäristövaikutuksia, jotka ilmenevät yksityisten ehdokkaiden saamisissa äänissä. Jo ehdokkaiden saamisen äänien äänestysalueittainen pintapuolinenkin tarkastelu osoitti erittäin voimakkaan »friends and neighbors»-vaikutuksen¹⁸: jokseenkin poikkeuksetta ehdokkaat olivat saaneet valtaosan äänistään omalta äänestysalueeltaan.

Yhtenä tutkimuksen tarkoituksena oli kokeilla erotteluanalyysiin perustuvan menetelmän käyttökelpoisuutta kontekstuaalivaikutusten tutkimisessa silloin, kun selitettävä muuttuja ei ole määrällinen. Tutkimuksen kuluessa ei ilmennyt sellaista, joka olisi osoittanut menetelmän epätarkoituksenmukaiseksi. On kuitenkin syytä mainita yksi ongelma, joka näyttää vaativan analyysiteknilistä lisäselvittelyä.

Erotteluanalyysin avulla laskettiin todennäköisyydet, joilla kukin vastaaja olisi kuulunut eri analyysiryhmiin. Näiden todennäköisyyksien oletettiin mittaavan eräänlaista »alkuperäistä» valintatapumusta, joka ilmenisi

tutkimusaineistossa keskimääräisissä olosuhteissa. Todennäköisyyksien laskeminen tapahtui kuitenkin aineistossa, jossa kontekstuaalivaikutuksia esiintyy. Sen vuoksi on vaikeaa sanoa, miten hyvin ne vastaavat todennäköisyyksiä, jotka olisi saatu sellaisessa teoreettisessa tilanteessa, jossa pienalueiden kontekstuaalivaikutuksia ei lainkaan esiinny. Tuntuu luultavalta, että käytetyn menetelmän vuoksi kontekstuaalivaikutukset tulevat ilmi todellista heikompina. Tämän analyysiteknillisen ongelman tarkempi selvittäminen näyttää tärkeältä, sillä siihen liittyy myös aikaisemmin mainittu toinen menetelmän heikkous, merkitsevyydestin puuttuminen.

KIRJALLISUUSVIITTEET

- 1 Ks. esim. M. W. Riley, *Sociological Research, a Case Approach*, (New York: Harcourt, Brace and World, 1963), s. 642—739 ja Erik Allardt, *The merger of American and European traditions in sociological research: Contextual analysis*, *Social Science Information*, VII, 1, 1968, s. 151—168.
- 2 Arnold S. Tannenbaum & Jerald G. Bachman, *Structural versus Individual Effects*, *American Journal of Sociology*, 69, 1964, s. 585—588.
- 3 Ks. esim. Sidney Verba, *Small Groups and Political Behavior* (Princeton: Princeton University Press, 1961) s. 1—60 ja Pertti Pesonen, *Valtuutus kansalta* (Porvoo: WSOY, 1965) s. 19 ja 95—101.
- 4 Ks. esim. Rudolf Heberle, *Hauptprobleme der Politischen Soziologie* (Stuttgart: Ferdinand Enke Verlag, 1967) s. 224—250, Onni Rantala, *The Political Regions of Finland*, *Scandinavian Political Studies Vol 2/1967*, s. 117—140 ja Risto Sänkiäho, *Puolueiden alueellinen kannatus Uudenmaan läänissä*, *Bidrag till kannedom av Finlands natur och folk*, H. 111, 1968.
- 5 Tapani Valkonen, *Individual and Structural Effects in Ecological Research*, Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia n:o 71, 1966 a, s. 19.
- 6 Yksityiskohtaisia tietoja Ristiinasta ja mm. poliittisten voimasuhteiden muutoksista siellä on esitetty Ristiina-tutkimuksen ensimmäistä vaihetta koskevassa raportissa Tapani Valkonen, *Perinteellisestä uudenaikaiseen*. Tutkimus yhteisön ja yksilöiden uuden aikaistumisesta Ristiinassa, Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia n:o 55, 1965.
- 7 Tiedot on saatu Ristiinan kunnantoimiston arkistosta.
- 8 Tällaisia yksilö- ja yhteisötason muuttujien välisiä suhteita on käsitelty tarkemmin em. tutkimuksessani (1966 a). Ks. myös Duncan, Cuzzort & Duncan, *Statistical Geography* (Glencoe: Free Press of Glencoe, 1959) s. 68—80 ja Tapani Valkonen, *Yksilö- ja yhteisömuuttujista sosiologisessa tutkimuksessa*, Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia n:o 76, 1966 b.
- 9 Raymond Boudon, *Propriétés individuelles et propriétés collectives: un probleme d'analyse écologique*, *Revue française de Sociologie*, IV, 1963, s. 275—299.
- 10 Tapani Valkonen, mt. (1966 a).
- 11 Mt., s. 7—11, vrt. myös E. Q. Campell & C. Norman Alexander, *Structural Effects and Interpersonal Relationships*, *American Journal of Sociology*, 71, 1965, s. 284—289 ja Sidney Verba, mt., s. 22—29.

- 12 Tapani Valkonen, *mt.* (1965), s. 60—61.
- 13 Arnold S. Tannenbaum & Jerald G. Bachman, *mt.*, s. 585—588.
- 14 Muuttujat olivat seuraavat: ikä, teollisuusammatti (dikotomia), korkea asema ammatissa (dikot.), ammatin arvonanto, yrittäjänä oleminen (dikot.), tilan peltopinta-ala, television omistaminen, koulusivistys, varallisuus, teollisuuden tai kaupan palveluksessa oleminen (dikot.), maatalan osuus tuloista, vajaatyöllisyys, isä maanviljelijä (dikot.), isän ammatin arvonanto ja isän koulusivistys.
- 15 Vrt. Ilkka Heiskanen, *Theoretical Approaches and Scientific Strategies in Administrative and Organizational Research. A Methodological Study, Commentationes Humanarum Litterarum, Societas Scientiarum Fennica, Vol. 39 Nr 2. 1967, s. 24—28 ja Erik Allardt, Aggregative Analysis: The Problem of its Informative Value, Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia n:o 72, 1966, s. 8—9.*
- 16 Erotteluanalyysista ks. William W. Cooley & Paul R. Lohnes, *Multivariate Procedures for Behavioral Sciences* (New York: John Wiley & Sons, 1962), s. 116—150.
- 17 Kunnallisvaalien jälkeen oli erästä kansakoulupiirien välistä rajaa muutettu jonkin verran. Tästä aiheutuva virhe on kuitenkin tulosten kannalta vailla merkitystä.
- 18 Tästä ilmiöstä ja sen poliittisesta merkityksestä ks. V. O. Key Jr., *Southern Politics in State and Nation*, (New York: Alfred A. Knopf, 1950). Vrt. myös David R. Reynolds, *A Spatial Model for Analysing Voting Behavior*, (ilmestyy *Acta Sociologica*).